



OBSERVATORI
DE BIBLIOTEQUES,
LLIBRES I LECTURA

Joan Portell Rifà

joanportell@gmail.com

Pedagog, escriptor i crític literari

PANORAMA DEL LLIBRE INFANTIL I JUVENIL A CATALUNYA (2014-2015)

PANORAMA DEL LIBRO INFANTIL Y JUVENIL EN CATALUÑA (2014-2015)

THE CURRENT STATE OF BOOKS FOR CHILDREN AND YOUNG ADULTS IN CATALONIA (2014-2015)



RESUM | RESUMEN | ABSTRACT

El bienni 2014-2015 es caracteritza per l'arribada de la crisi al món de la literatura infantil i juvenil (LIJ), una afectació, però, que és molt menor que en altres gèneres literaris. Així mateix continua l'ascens de l'àlbum il·lustrat si ens atenem a l'aparició de múltiples microeditorials especialitzades en aquest àmbit que editen títols amb una gran selecció i cura i, fins i tot, a l'aparició de segells que s'especialitzen en només un àmbit temàtic o lector dins d'aquest gènere. Així mateix dol la manca d'aire fresc en les obres destinades a alguns segments d'edat i són comptades les apostes literàries que innoven, especialment per als lectors més grans, i que aposten per les sèries especialment. Finalment, ressaltem la bona salut de la iniciativa privada, basada molt en el voluntariat, per tirar endavant iniciatives de caràcter divers a l'entorn de la LIJ i la continuïtat de l'aprofitament de dates assenyalades per treure a la llum alguns autors o obres de renom. Diríem que la LIJ segueix, cada vegada més, les tendències de la literatura en caixa alta.

El bienio 2014-2015 se caracteriza por la llegada de la crisis al mundo de la literatura infantil y juvenil (LIJ). Un efecto, sin embargo, que es mucho menor que en otros géneros literarios. Asimismo continúa el ascenso del álbum ilustrado si nos basamos en la aparición de múltiples microeditoriales especializadas en este ámbito que editan títulos con una gran selección y cuidado e, incluso, en la aparición de sellos que se especializan en un solo ámbito temático o lector dentro de este género. Asimismo duele la falta de aire fresco en las obras destinadas a algunos segmentos de edad y son contadas las apuestas literarias que innovan, especialmente para adolescentes y jóvenes, apostando por las series especialmente. Finalmente resaltamos la buena salud de la iniciativa privada, basada mucho en el voluntariado, para sacar adelante iniciativas de carácter diverso en torno a la LIJ y la continuidad del aprovechamiento de fechas señaladas para sacar a la luz algunos autores u obras de renombre. Diríamos que la LIJ sigue, cada vez más, las tendencias de la literatura en letra mayúscula.

During the two-year period 2014–2015, children's literature and young adult fiction began to feel the effects of the European debt crisis but remained less affected than other literary genres. The picture book saw a further increase in sales, mainly because of the work of a growing number of micropublishers offering a broad selection of carefully crafted books and even focusing on specific thematic areas within the genre or types of child reader. This contrasted with the lamentable absence of new initiatives in publishing for other age groups, especially in book series for young adults. Finally, however, this was a good period for self-publishing, which was characterized by voluntary initiatives and used seasonal theming to redirect the public's eye to classic authors or works. For these reasons, it would appear that literature for children and young adults is becoming a force to be reckoned with and can hold its own next to mainstream adult literature.

PARAULES CLAU

Estudis, Recerca, Literatura infantil i juvenil

PALABRAS CLAVE

Estudios, Investigación, Literatura infantil y juvenil

KEYWORDS

Studies, Research, Children's and young adult literature

REBUT 24-1-2016 / ACCEPTAT 4-3-2016



OBSERVATORI
DE BIBLIOTEQUES,
LLIBRES I LECTURA

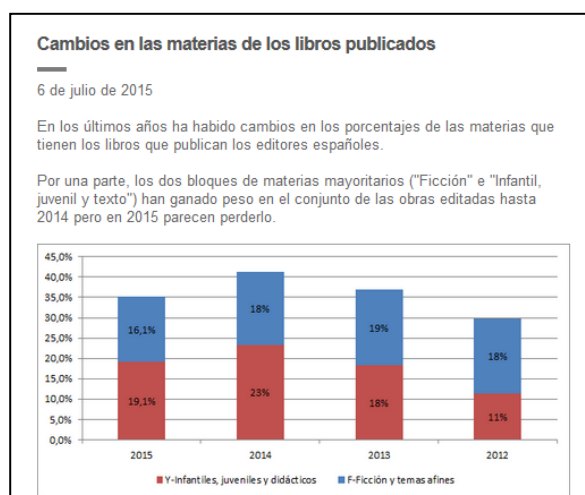
1 PRESENTACIÓ

Una anàlisi de l'estat de salut d'un mercat tan singular com el del llibre, i encara més el del llibre infantil i juvenil, és tan diversa com persones amb què hom parla. Però si ens atenem a les xifres, podem observar que la crisi que semblava haver deixat de banda la literatura dels més petits també ha tocat, encara que poc, aquest segment de lectors. I és que així com havíem defensat la LIJ com a segment refugi de moltes editorials en el darrer informe del 2012-2013, ara podem dir que les editorials han aixecat el peu de l'accelerador, especialment les més grans, i ens trobem amb una davallada important de la producció.

Però parlem de xifres concretes. El darrer informe de la Federación de Gremios de Editores de España sobre el Comercio Interior del Libro (2014) assenyalava una davallada del 2,5 % en el nombre de títols editats entre el 2013 i el 2014 a Espanya pel que fa al capítol de llibres infantils i juvenils, davallada que contrasta amb l'augment de més del 6 % de l'any anterior. Aquesta disminució encara es veu més accentuada quan s'observa el nombre d'exemplars editats —descens del 6,5 %—, fet que denota una altra derivada: la reducció generalitzada dels exemplars per tirada.

I és que podria semblar que l'onada de crisi a la LIJ ha arribat més tard que en els altres gèneres però, al final, ha arribat. Fixem-nos, si no, com l'estudi de l'Agència del ISBN ens remarca que, d'una banda, els dos blocs de matèries majoritaris —«Ficció» i «Infantil, juvenil i text»— han guanyat pes en el conjunt de les obres editades el 2014 però que el 2015 sembla que el perdin (agenciaisbn.es/web/view_noticia.php?id=63): així com el bloc de la literatura infantil i juvenil suposava el 18 % de l'edició i el 2014 augmentava fins al 23 %, el 2015 perdia pistonada i davallava fins al 19,1 %. Aquest descens es pot explicar, en part, per la variabilitat del llibre de text, massa dependent de reformes educatives en marxa, però que l'estudi de la Federación justifica amb dades fidels.

Podem observar que la crisi que semblava haver deixat de banda la literatura dels més petits també ha tocat, encara que poc, aquest segment de lectors



Font: Agencia del ISBN (agenciaisbn.es/web/view_noticia.php?id=63)

Podria semblar que l'onada de crisi a la literatura infantil i juvenil ha arribat més tard que en els altres gèneres però, al final, ha arribat

D'altra banda, però, hem de dir que, enfront de caigudes del 72 % de les vendes en diccionaris i enciclopèdies des de l'inici de la crisi el 2008, la literatura infantil i juvenil arriba en molt bona posició just al que semblaria la fi d'aquest període de caiguda

accentuada del mercat del llibre i inici de la remuntada. Si observem les dades del 2014, la davallada s'ha aturat i manté una certa recuperació tant en la facturació de la literatura infantil i juvenil, de tan sols el 3 %, com en el mercat general editorial si tenim en compte l'excel·lent Sant Jordi de 2015, amb un augment del 4 %, i la Setmana del Llibre en Català de 2015, amb l'increment del 26 % en les vendes.

Per tant, la literatura infantil i juvenil seria el segment de literatura que ha notat menys la crisi, ja que hi ha arribat tard. Així mateix, la literatura infantil i juvenil està perfectament posicionada i amb bona salut per situar-se a la primera línia de sortida d'aquesta tímida recuperació que sembla albirar-se a l'horitzó.

Però anem a pams i submergim-nos encara més en les accions, títols i editorials de la nostra «petita» literatura.

2 TENDÈNCIES

Quant a tendències, podem dir que es confirma un dels fenòmens més singulars de la crisi: l'aparició de les microeditorials. I com a confirmació d'aquesta tendència només dir que a finals de 2015 el Departament de Cultura mateix va modificar les bases del conegut com a *suport genèric* a l'edició en llengua catalana i occitana. Anteriorment, només hi podien presentar sol·licituds els segells editorials que haguessin editat un mínim de deu títols l'any anterior al de la convocatòria. Però, tal com va afirmar Joaquim Bejarano, director de l'àrea del llibre, en una xerrada informativa amb alguns editors, davant l'aparició de les microeditorials la Generalitat ha cregut adient rebaixar aquesta exigència a sis títols publicats l'any anterior per optar a la subvenció (radareditorial.com/catalunya-ayudamas-a-las-pequenas-editoriales/).

I la llista de segells és llarga i de geografia diversa, ja que no necessàriament la centralitat de Barcelona és, com sí que passava abans, exigència necessària per obrir petites editorials, d'edició molt acurada, amb un nombre de treballadors que a voltes no supera el d'una persona o una parella.

És així com trobem Andana a Algemesí, a qui devem la recuperació al català de l'Olívia, d'Ian Falconer; Tramuntana, a Sant Feliu de Guíxols; la tarragonina Piscina. Un Petit Oceà, els quals, a més d'especialitzar-se en llibre il·lustrat, complementen la feina amb accions d'animació lectora; El Gegant Edicions, una associació sense ànim de lucre nascuda el 2013 i especialitzada en llibre infantil; Queixal Edicions, que des de Banyoles ofereixen uns llibres editats de forma artesanal un a un; La Fragatina, que sortiria un xic de la microeditorial, però que també defensa el caràcter propi d'uns llibres amb un fort component de les terres de la Franja, o Los Cuscusianos, petita editorial que ofereix, segons paraules pròpies, «contes objecte, cocreats, diferents, divertits, socialment i mediambientalment responsables».

Però, a més, a aquests segells, seria necessari afegir-hi un segment nou d'editorials amb un plus a la literatura infantil que editen. M'explico. Són segells que tenen una oferta conscientment segmentada amb un objectiu o contingut concret. N'és un exemple Babulinka Books, petita editorial barcelonina que ofereix llibres «que inspiren amor, amor del bo, del que et dona ales, del que t'allibera, del que ajuda a trobar-te a tu mateix i a ser feliç». O Patio Editorial, que estan especialitzats en llibres per a primers lectors amb «llibres per jugar, descobrir, sorprendre's i aprendre», ja que el pati és l'espai per compartir amb els altres i, a voltes, per viure estones sol. Sobre aquesta línia, des d'un punt de segment lector, també aposta la nova col·lecció infantil d'Arcàdia, una editorial històrica especialitzada en textos per difondre les idees i les seves manifestacions. De la mà de Montse Ingla, exeditora de Cruïlla, han irromput a l'escena infantil i juvenil amb la col·lecció «La Meva Arcàdia», formada per autors de renom com ara Anna Manso, Jaume Cella o Flavia Company. I en una línia similar trobem Fragmenta Editorial que recentment,

No necessàriament la centralitat de Barcelona és, com sí que passava abans, exigència necessària per obrir petites editorials, d'edició molt acurada

Cal afegir un segment nou d'editorials amb un plus a la literatura infantil que editen. Són segells que tenen una oferta conscientment segmentada amb un objectiu o contingut concret



de la mà d'Inés Castel-Branco, ha iniciat la col·lecció «Petit Fragmenta», adreçada a nens i nenes amb la voluntat de fer reflexionar els infants i acostar-los a la transcendència. En aquesta col·lecció destaca especialment *Històries de Nasrudin*, escrit per Halil Bárcena i il·lustrat per Mariona Cabassa (2015).

I aquestes dues darreres col·leccions serveixen d'excusa per introduir com editorials que històricament mai havien fet passos en el món de la literatura infantil i juvenil ara s'hi aboquen amb força, com és el cas del nou segell Nandibú, de Pagès Editors. Capitanejada per Alba Besora, Nandibú combina obres noves, com *Quina olla!*, d'Anna Obiols i Subi, amb la recuperació de títols clàssics, com la col·lecció «El Petit Ós Polar», de Hans de Beer, o els necessaris *Babars*, de Jean de Brunhoff (2015).

I és que el mercat català és prou divers, fins i tot podríem anomenar-lo adult, per permetre variacions sobre un mateix tema, un fet que fins fa alguns anys era impensable. I n'és una mostra que dos petits segells, Lata de Sal i nubeOCHO, que podríem situar en aquesta secció de microeditorials i establertes a Madrid, editen de forma simultània en català i castellà.

Una segona tendència és la que ja vam batejar en l'informe anterior amb el títol de *Fenomen 1714* i que, com apuntava aleshores, el 2014 no ha fet res més que confirmar. Recordem que l'allau ja va començar el 2013 amb títols com *El capità Carleton*, de Daniel Defoe (Mansarda), o *Els nens del Born*, de Pep Brocal i editat per Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Però només era l'avantsala de l'àlbum *1714*, de Jordi Sierra i Fabra i il·lustrat per Ignasi Blanch (La Galera), poema èpic de la resistència de Barcelona durant la Guerra de Successió; còmics com *Barcelona 1706-1714: dietari d'un Adroguer*, d'Oriol Garcia Quera (Ajuntament de Barcelona); novel·les històriques de la mà d'Andreu Martín i el seu *Cicatrius de 1714* (Bromera); ciència-ficció, com *4171*, de Francesc Miralles (Cruïlla), i fins i tot una faula còmica amb *Papa, per què som independents?*, de Montse Ginesta i Joan Portell (Eumo).

L'allau demostra que la literatura infantil i juvenil també segueix modes, aprofita tendència i crea productes servint-se d'efemèrides o de qualsevol motiu que li permeti agafar embranzida. Un dels motius del 2015 ha estat el cent cinquantè aniversari de la publicació d'*Alicia en terres de meravelles*, amb la magnífica edició completa de Baula i les il·lustracions de la primera edició de Sir John Tenniel, acolorides. I el 2016 potser en serà un el setè centenari de la mort de Ramon Llull.

I, finalment, encara no sabem escatir si, per bé o per mal, hem de citar una tendència prou utilitzada en molts projectes de caràcter humanitari però que també ha arribat al món del llibre: el cofinançament. La crisi ha deixat greus dificultats de finançament per vies clàssiques —bancs i caixes—, i ha buidat les arques de l'Administració limitant molt i molt la possibilitat d'obtenir subvencions. Tot i això, la tenacitat no s'atura i diferents projectes s'han convertit en realitat mercès a les petites aportacions de diferents voluntaris en àmbits molt diversos de la cadena del llibre. Així, per exemple, trobem la llibreria Casa Usher, a Barcelona, nom provinent d'un relat d'Edgar Allan Poe, que ha estat finançada a partir de diferents aportacions particulars el nom dels quals, com a contrapartida, resta per sempre a les parets de la llibreria.

També convé citar *Pipiripip Magazine* (pipiripip.com) que des del cor de Catalunya engeguen tot un seguit de professionals, entre els quals podem citar els il·lustradors Isaac Bosch, Susanna Campillo o Valentí Gubianas, i l'escriptor i bibliotecari Pep Molist. La revista, pensada i dissenyada des de Manresa, va veure la llum al llarg del 2015 i sembla que la voluntat és de mantenir una certa periodicitat per fer-la arribar a les mans dels lectors potencials fins a deu anys.

Aquesta voluntat d'embarcar-se en projectes comuns també ha esdevingut una realitat en tallers de treball compartits per diferents professionals, com ara el taller El Diluvió

I és que el mercat català és prou divers, fins i tot podríem anomenar-lo adult, per permetre variacions sobre un mateix tema, un fet que fins fa alguns anys era impensable

La LIJ també segueix modes, aprofita tendència i crea productes servint-se d'efemèrides o de qualsevol motiu que li permeti agafar embranzida



Universal al barri de Gràcia de Barcelona o La Roda al de Sants de la mateixa ciutat. Són espais on els professionals tenen a l'abast un entorn el comú denominador del qual és la il·lustració i l'àlbum il·lustrat usant tècniques innovadores.

Així mateix aquesta idea de cooperació també s'ha esdevingut a la xarxa, amb el blog *Llibres al replà* (llibresalrepla.blogspot.com.es), una singular escala virtual on han coincidit diferents crítics literaris expulsats del món real del paper, que després de dos anys ja ha arribat a tenir més de cent mil visites. Així mateix, però tocant de peus a terra, Josep Maria Aloy ha posat a disposició de tot aquell qui ho vulgui la seva biblioteca de més de vuit mil volums especialitzada en llibre infantil i juvenil. Cal Gravat, a Manresa, acull des de l'estiu de 2015 aquesta singular biblioteca, batejada amb el nom de *Rovelló* i decorada pel seu veí Valentí Gubianas.

En el món de la literatura digital felicitem-nos perquè *Faristol* ha apostat per incloure, finalment, crítica literària sobre literatura infantil i juvenil digital. La responsabilitat ha caigut en Cristina Corroero i Neus Real, que periòdicament publiquen les crítiques de les darreres novetats catalanes i d'arreu. Es tracta d'una mostra més que els llibres digitals per a infants van fent camí.

3 DE LLIBRERIES I EDITORIALS

La pèrdua de més del 30 % de la facturació en el món editorial des de l'inici de la crisi fins a l'actualitat ha suposat algun daltabaix, però res comparat amb el món del totxo. Tot i això, el Reial decret llei 2/1985, de 30 d'abril, conegut popularment com a *Decret Boyer*, sobre els arrendaments urbans, sí que ha tocat de mort una de les llibreries més emblemàtiques de la ciutat de Barcelona: La Hormiga de Oro. Semblava que les negociacions prèvies havien aconseguit aturar aquesta malura en aquest establiment emblemàtic, però a finals de 2015 se'n confirma el tancament i a dia d'avui una gran cadena de roba ocupa aquest local del Portal de l'Àngel de Barcelona.

Per raons diferents, tot i que no pròpiament del nostre negociat, lamentem el tancament de Negra i Criminal o les dificultats viscudes per part d'Oblit Baseiria, ànima de l'emblemàtica Casa Anita, sortosament superades en darrer moment mercès a la mobilització de milers de persones que reclamaven posar fi a la sagnia.

Tot i això hi ha autèntics Quixots que, lluitant contra gegants, s'entesten a fer realitat un somni. És el cas d'El Petit Tresor, un projecte virtual convertit en realitat tangible el 2015 a Vic. Aquesta llibreria, especialitzada en llibre infantil i juvenil, és un exemple més de com el model llibreter s'ha modificat i adaptat als nous temps: locals petits, molt especialitzats, al capdavant dels quals hi ha gent d'una expertesa digna d'admiració. També trobem, tot i que un xic més veterana, La Petita del Poblenou, capitanejada per Júlia i Miguel, una parella enamorada del llibre infantil i que ha convertit en realitat un projecte de vida.

Des d'aquestes línies demanem, si us plau, que algú honori com cal les petites llibreries del territori que teixeixen una extensa xarxa de punts de lectura i sense les quals el nostre país no estaria a l'avançada del món editorial per a petits infants. Com a deutors que ens n'hauríem de sentir, el millor que podem fer és entrar-hi, gaudir-ne i sortir-ne carregats de llibres.

El món editorial, tot i això, s'ha mogut una mica d'ací d'allà. Trobem autèntics booms de producció i difusió, com ara Animallibres, segell català subsidiari de la valenciana Bromera; tristes mancances, com la progressiva disminució de la narrativa infantil, especialment greu per la baixada de producció de segells com Cruïlla o La Galera, i la progressiva definició de dos àmbits de lectura adolescent: els llibres *crossover* i les lectures prescrites des dels centres educatius. Malauradament, no tenim xifres concretes a causa del zel de les diferents editorials, però sí que podem dir que, per exemple, aquests darrers anys hi ha

La voluntat d'embarcar-se en projectes comuns també ha esdevingut una realitat en tallers de treball compartits per diferents professionals

Faristol ha apostat per incloure, finalment, crítica literària sobre literatura infantil i juvenil digital. Es tracta d'una mostra més que els llibres digitals per a infants van fent camí



OBSERVATORI
DE BIBLIOTEQUES,
LLIBRES I LECTURA

hagut una clara disminució dels títols que han optat al premi Protagonista Jove —organitzat pel Consell Català del Llibre Infantil i Juvenil— orientat a joves lectors de tretze a setze anys, davallada al voltant d'un 15 % anual. I és que les editorials han apostat clarament per les sèries, el primer títol de les quals és l'únic que opta al premi, a la recerca d'un nou *Jocs de la fam* o similar.

I, un mal similar el pateix la narrativa infantil, però en aquesta franja la col·lecció de referència, el Dorado al qual tots els editors esperen arribar, és en Greg (Estrella Polar) o el ratolí més famós del moment, en Geronimo Stilton (Destino). En aquest apartat hi podríem col·locar intents més o menys reeixits comercialment parlant, que no literàriament, com ara *Bru Artiac* (Cruïlla), del guionista i escriptor Enric Gomà i l'il·lustrador Artur Laperla; *l'Oriol Pelacanyes* (Baula), d'Eva Santana i dibuixos de Jaume Bosc, o els *Tiki-Taka* (Animallibres), dels germans Portell acompanyats de les il·lustracions d'en Danide.

4 SEPARANT EL GRA DE LA PALLA

Entre les publicacions incloses en els dos anys d'aquest estudi començarem ressaltant algunes de les que han estat mereixedores d'algun dels premis que, com ja vam apuntar en l'anterior informe, per norma general han anat disminuint la dotació o, fins i tot, han desaparegut, com és el cas del Sant Joan de Déu que, sens previ avís, La Galera va decidir no convocar.

Remarquem, entre d'altres, *La nena de l'arbre* (La Galera), mereixedora del premi Folch i Torres el 2013, un relat a mig camí de la fantasia i la realitat que ens explica els efectes que tenen les guerres. L'any següent s'endugué aquest premi la bonica història d'un gos que espera l'amo que mai arribarà, *Hachiko, el gos que esperava*, de Lluís Prats (La Galera, 2015), il·lustrada per Zuzanna Celej.

També és d'interès *Fario*, de Santi Baró, obra guanyadora del premi Gran Angular 2014, una narració de recerca de la pròpia personalitat d'una adolescent situada al Pirineu, espai que l'autor coneix bé. Convé recordar la punyent obra guanyadora del premi Edebé de Literatura Juvenil de Pedro Riera, *La tomba d'Aurora K* (Edebé, 2014), a l'entorn de l'herència deixada per les guerres civils als Balcans.

Com si fos la segona part de *L'esquelet de la balena* (Empúries, 1986), David Cirici guanyà merescudament el Ramon Muntaner amb *Zona prohibida* (Fanbooks, 2014), obra que també merescué l'acceptació dels lectors, ja que el 2015 va rebre el premi Protagonista Jove. I, finalment, cal fer referència a l'excel·lent *Un fill* (La Galera, 2015), d'Alejandro Palmas, obra mereixedora de ple dret del premi Joaquim Ruyra 2015 una obra coral que narra la vida del petit Guillem i la desaparició de la seva mare.

Però, compartint l'opinió expressada per Teresa Mañà en el seu article «Llibres per a infants i adolescents» publicat a *Serra d'Or* (març, 2015), «en la llarga nòmina de premiats, podem constatar que hi ha poca renovació i poca incorporació de noves veus: excepte alguns autors novells, una gran part dels escriptors guardonats té una trajectòria llarga i reconeguda». Restem, però, a l'espera de la propera incorporació del darrer guanyador del Barcanova 2015, Joan Bustos, un professor de secundària que promet bones maneres.

Fent una relació de títols d'interès especial, seguirem l'habitual relació segons edats. És així com comencem amb la nova col·lecció per als més petits editada per La Fragatina, «A Passeig», obra d'Estrella Ortiz i il·lustracions de Paloma Valdivia, una col·lecció pensada perquè els més petits comencin a gaudir del ritme de les paraules amb petites cançons, rimes i onomatopeies. Per a aquestes edats també s'han de remarcar dos abecedaris editats per Gustavo Gili, el 2014 i el 2015, respectivament: *Abecedari Miró* i *Abecedari Gaudí*, dues obres d'edició impecable que acosten aquests dos genis als més petits. I per

Hi ha autèntics Quixots que, lluitant contra gegants, s'entesten a fer realitat un somni

Les petites llibreries del territori que teixeixen una extensa xarxa de punts de lectura i sense les quals el nostre país no estaria a l'avançada del món editorial per a petits infants



OBSERVATORI
DE BIBLIOTEQUES,
LLIBRES I LECTURA

acabar dues col·leccions editades per Combel (2015), fetes aquí i que mereixen dret d'universalitat: «Nyam, Nyam», amb text de Mar Benegas i dibuixos de Marta Cabrol, pensada per cantar, mirar i jugar amb els més petits, i «Els Tres Menuts», de Christian Inaraja, tres llibres de materials diferents per gaudir llegint arreu.

En la selecció de primers contes per compartir, apareixen amb força dues il·lustradores: Marta Altés i Rocío Bonilla. De la primera, il·lustradora que s'ha guanyat un renom internacional, hem gaudit de *Soy un artista* (2014) i *Canviem de casa* (2015), el dos editats per Blackie Books. Es tracta de dues obres que parlen d'escenes quotidianes amb la mirada sempre innocent de la il·lustració d'aquesta autora. D'altra banda, Bonilla entra amb força, de la mà d'Animallibres, amb *De quin color és un petó?*, autèntic èxit de Nadal 2015, i *La muntanya de llibres més alta del món* que, tot i que és per a lectors més grans, també ens mostra el bon domini de l'espai i el color que té aquesta autora.

En aquesta franja també és interessant l'àlbum joc que Xavier Salomó ens ofereix amb el títol *Quin caos d'habitació!* (Cruilla, 2014) ideal per a infants desendregats i famílies més preocupades per la felicitat del seu fill que no per l'endrega. Així mateix, és interessant la proposta de Montse Torrents *Els fils invisibles* (Tramuntana, 2015), que ens ofereix un text rimat, dolç, que t'embolcalla de fils invisibles d'aquells que més t'estimen. També convé recordar la recuperació d'un clàssic: *Llivia, petita història d'un gos d'atura*, obra cimera de Carme Solé, reeditada per Mars (2015).

Per a primers lectors, trobem *Una cosa tan petita que cap a la butxaca dels pantalons*, de Joan Camises i editat per Piscina. Un Petit Oceà (2014), una suggeridora història del que suposa l'espera del proper client per a un mecànic. També cal citar *La por del passadís*, primera obra de l'il·lustrador Sergi Portela a partir d'un text de Raimon Portell (Animallibres, 2014) on es planteja com vèncer aquella por al passadís que tots hem viscut de petits. S'ha de tenir molt en compte el *Bestiari de Joana Raspall: per terra, mar i aire*, de la mateixa poetessa, il·lustrada per Anna Clariana i editada per Pagès (2014), recull que aplega tots els poemes d'animals d'aquesta autora recentment desapareguda. Així mateix, convé remarcar l'original *Gaspara, la reina d'orient*, de Montse Ginesta i il·lustracions de Jordi Vila Delclòs (Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2015), en què la reina i companya del rei Gaspar pren la responsabilitat de repartir els regals del dia de Reis. D'aquesta mateixa autora, també cal remarcar *Poemes dibuixats* (Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2014), divertits cal·ligrames bellament emmarcats per l'obra pictòrica de l'autora. I, per acabar, un text que demanava a crits ser il·lustrat: *La cançó de les balances*, d'Alba Salvador Llopis, popularitzat per Ovidi Montllor, que Ignasi Blanch ha il·lustrat i que ha editat Takatuka (2015).

Per a lectors de més de set anys, una obra poc habitual: *Endevina... Què deu ser* (Eumo, 2014), de Montserrat Fons, Montserrat Correig i Montserrat Bigas, un compendi de més de cent quaranta endevinalles de diferents autors com Lola Casas o Miquel Desclot. També convé remarcar la primera incursió de Jaume Cabré al món de l'àlbum il·lustrat amb *En Pere i el bosc* (Estrella Polar, 2015), amb il·lustracions de Júlia Sardà, una història de connotacions d'Alícia però amb un cotxe de bombers com a protagonista.

Si ja saben llegir prou bé, res millor que fer passada per *L'últim violí*, d'Anna Manso (Arcàdia, 2014), una bonica paràbola sobre el llegat que deixa un luthier al seu fill Octavi, o *En Bernat i el pirata Barba-rossa*, de Xavier Castanyer i il·lustracions de Pol Cunyat (Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2014), una història d'aventures de pirates ambientada a les costes catalanes durant el segle XVI, de la mà del jove Bernat. Per a aquesta edat també és bo fer passada per la poesia de Salvador Comelles i el seu *Abecedari poètic* (Cruilla, 2015), il·lustrat per Àngels Ruix, un text que desgrana un poema per a cada una de les lletres de l'abecedari, poemes fàcils i divertits, ideals per apropar-se al món de la poesia. Aquest passeig pel món del vers pot tenir continuïtat amb *Exploradors! Al poema*, de Josep Padrals (Estrella Polar, 2014).

La literatura infantil i juvenil està forta, gaudeix de bona salut i són múltiples les iniciatives que ens mostren aquesta realitat



OBSERVATORI
DE BIBLIOTEQUES,
LLIBRES I LECTURA

Per a lectors a cavall de la primària i la secundària poden introduir-se en el món de la fantasia de la mà de Kàrdavan. *La vall dels Troms* és la primera entrega que Carles Batlle (La Galera, 2014) ens regala de la sèrie *La llegenda de l'impostor*, una obra que parteix de referents propers per començar la conversió de Pol Bàrsac en Kàrdavan, llegenda viva que salvarà Lia de les mans d'Anidam.

I a la juvenil se citen dues obres d'interès d'Àngel Burgas que, en estat de gràcia, ens convida a riure amb *Kamal i els analfabetistes* (Edebé, 2015) i a introduir-nos en la novel·la negra amb *La finestra indiscreta* (Bambú, 2015), una obra inspirada en la famosa pel·lícula d'Alfred Hitchcock *La ventana indiscreta*. Un punt i a part és la singular narrativa de Miquel Duran amb *Més o menys jo* (La Galera, 2014), un exercici literari brillant per veure que la literatura té moltes cares.

5 CALAIX DE SASTRE

No voldríem acabar l'article deixant un regust amarg, derrotista i catastrofista del nostre negociat, ans al contrari. Sigui pel motiu que sigui la literatura infantil i juvenil està forta, gaudeix de bona salut i són múltiples les iniciatives que ens mostren aquesta realitat. A continuació passem a citar-ne algunes que, com un calaix de sastre, estan desendreçades atesa la diversitat.

En primer lloc, i amb lletres d'or, convé felicitar el primer centenari de la Facultat de Biblioteconomia i Documentació. Com diu el mateix web de la Facultat: «El 1914, el president de la Mancomunitat, Enric Prat de la Riba, va iniciar diversos projectes culturals i educatius, entre els quals cal destacar el projecte impulsat per Eugeni d'Ors de creació de la Xarxa de Biblioteques Populars i de l'Escola de Bibliotecàries que n'havia de formar les professionals. Aquesta escola de bibliotecàries, que inicià la trajectòria el novembre de 1915, va ser un dels primers centres de formació bibliotecària d'Europa i actualment és el centre més antic en actiu». Que aquest sigui el primer de molts segles de feina ben feta. Per molts anys!

Entre les accions que mantenen certa relació amb el món del llibre i la lectura ens agradaria exposar la iniciativa que, capitanejada per l'il·lustrador Ignasi Blanch, s'ha portat a terme a l'Hospital Verge de la Cinta, de Tortosa, on han il·luminat la planta infantil amb belles il·lustracions del paisatge del Delta que l'envolta. Amb un caràcter similar també s'ha de citar com l'estrenat Museu de les Cultures del Món, al carrer de Montcada de Barcelona, potencia la narració oral com a bé immaterial i element comú de totes les cultures. És per això que us recomanem que no deixeu de fer passada per la darrera planta on de ben segur que la veu de la pedagoga i escriptora Teresa Duran, narradora excepcional, us embolllarà amb els enregistraments de contes de cultures diverses. Una experiència que val la pena de viure.

Tot i que deu aparèixer en algun moment d'aquest informe, m'agradaria ressaltar l'interessant simposi internacional Literatura en Pantalla: Textos, Lectors i Pràctiques Docents, celebrat els dies 3 i 4 d'octubre de 2014 a Barcelona i organitzat pel GRETTEL (Grup de Recerca en Literatura Infantil i Juvenil i Educació Literària, www.gretel.cat) de la Universitat Autònoma de Barcelona. El seguit de conferències va permetre començar a posar els marges en els quals s'haurà de moure la literatura digital i de què tant s'ha dit però tan poc s'ha comprovat.

També s'han de citar les reformes que la revista *Faristol*, única en català especialitzada en literatura infantil i juvenil, ha efectuat. D'una banda, s'ha convertit a format digital la crítica que anteriorment es publicava en paper (www.clijcat.cat/faristol/paginas/critiques.php) i que comportava greus limitacions d'espai i manca de vigència i, de l'altra, s'hi ha inclòs la crítica de llibre infantil digital, feina efectuada per les expertes en el tema Neus Real i Cristina Corroero.

Aquesta escola de bibliotecàries, que inicià la trajectòria el novembre de 1915, va ser un dels primers centres de formació bibliotecària d'Europa i actualment és el centre més antic en actiu



OBSERVATORI
DE BIBLIOTEQUES,
LLIBRES I LECTURA

Finalment, convé anomenar algunes de les exposicions de més renom. En primer lloc, cal citar l'exposició i les conferències que s'hi han associat que portaren per títol «*L'album en rebonds*. Les 1001 cares de l'àlbum il·lustrat», del 8 de maig al 7 de juny de 2014, exposició portada per l'Institut Francès de Barcelona i comissariada per l'especialista del llibre il·lustrat Sophie Van der Linden. Es tracta d'una exposició de disseny enginyós que va permetre contemplar alguns originals de llibres de referència internacional i gaudir de conferències d'algunes de les figures de primera divisió de la literatura infantil com la mateixa Van der Linden.

Pel que fa a exposicions d'autors ja traspassats, vam tenir el goig de poder gaudir d'una exposició magnífica i original, amb una part a l'interior i l'altra a l'exterior de l'Escola Industrial de Barcelona, a l'entorn de la figura de Lola Anglada —«Lola Anglada. Memòries 1892-1984»—, una exposició que va durar força mesos, temps més que suficient per poder-ne gaudir a pleret. També convé citar l'exposició en homenatge a la il·lustradora Mercè Llimona, en el centenari del seu naixement, del 18 d'octubre al 8 de novembre de 2014 en el marc del Cercle Artístic de Sant Lluc, una exposició que també ens va permetre observar el traç insegur i alhora detallat de la feina d'una autora catalana de referència.

D'autors contemporanis i que encara estan entre nosaltres han excel·lit algunes exposicions. D'una banda, la del Centre Cultural El Casino de Manresa que amb el títol «Valentí Gubianas, 20 anys» va acollir les darrers setmanes de 2014 i primera de 2015 la mostra de la trajectòria creativa del navassenc Valentí Gubianas, un dels artistes més reconeguts del país en el món de la il·lustració. I, de l'altra, la que amb el títol «Sobre paper» donava a conèixer l'obra de l'il·lustrador Francesc Rovira —del 3 al 26 de setembre de 2015— al Centre Cívic Urgell (www.ccurgell.cat) de Barcelona de Barcelona, un autor que amb més de tres-cents setanta llibres publicats i traduïts a diferents idiomes, ens mostrava la feina dels dos últims anys.

I com a iniciativa a tenir en compte i prendre d'exemple convé esmentar que a partir del 16 de setembre de 2015 el Consorci de la Seu Vella de Lleida va posar en marxa la iniciativa que, amb el títol «La tarda dels lectors», vol fomentar la lectura. L'activitat consisteix, ni més ni menys, que els visitats que acudeixin el dimecres a la tarda al monument, acompanyats d'un llibre i amb l'objectiu de llegir-lo en l'incomparable marc de la Seu Vella, poden beneficiar-se de l'entrada gratuïta al conjunt del turó. La iniciativa es potencia des de l'Ajuntament i, tant de bo, serveixi d'exemple per accedir al fòrum romà de Tarragona, a la Pedrera de Barcelona o als banys jueus de Girona, entre d'altres.

Voldríem acabar aquest article amb una felicitació derivada de la grata notícia que la ciutat de Barcelona ha estat inclosa a la Xarxa de Ciutats Creatives UNESCO com a ciutat de la literatura, notícia que ha arribat just per al tancament d'aquest informe.

I un record. El que des d'aquestes línies fem en memòria de Teresa Rovira, que ens deixà a finals de 2014, referent de moltes bibliotequeres i dels estudiosos de la literatura infantil i juvenil catalana, tasca que compaginà com a directora, del 1971 al 1981, de la Biblioteca Popular de Sant Pau.

Els visitats que acudeixin el dimecres a la tarda al monument, acompanyats d'un llibre i amb l'objectiu de llegir-lo en l'incomparable marc de la Seu Vella, poden beneficiar-se de l'entrada gratuïta al conjunt del turó



OBSERVATORI
DE BIBLIOTEQUES,
LLIBRES I LECTURA

Disponible a:

<http://www.raco.cat/index.php/AnuariObservatori>

Portell Rifà, Joan. “Panorama del llibre infantil i juvenil a Catalunya (2014-2015)”.
Anuari de l’Observatori de Biblioteques, Llibres i Lectura, Vol. 4 (2016), p. 1-11.

<http://www.raco.cat/index.php/AnuariObservatori/article/view/307762>

Llicència Creative Commons

Reconeixement – NoComercial – SenseObraDerivada
(by-nc-nd): No es permet un ús comercial de la obra original ni la generació d’obres derivades.





UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Facultat de Biblioteconomi
i Documentació



OBSERVATORI
DE BIBLIOTEQUES,
LLIBRES I LECTURA

ANUARI
DE L'OBSERVATORI
DE BIBLIOTEQUES, LLIBRES I LECTURA
2016

Editors

Lluís Agustí
Maite Comalat

